

Prosjekt-rapport 2013-2016.

Fra Stiftelsen Diakonova- og Lovisenberg Diakonale Sykehus sitt prosjekt i Estland.

Den ortodokse kirke i Narva.

Dette prosjektet er en forlengelse av det første prosjektet i Narva by med tittel: Omsorg for døende mennesker og deres familier i Narva by.

Det er også en rapport om samarbeidet med Tallinn Diakonale Sykehus (Tallinna diakooniahaigla), som har vart i mer enn 15 år, med 3 prosjekter.

Da dette prosjektet startet var Narva sykehus i en endringssituasjon. De hadde bygd ny avdeling for langtidssyke med 85 sengeplasser, som ble innviet 15. okt 2013. Det var flyttesjau, det var travle tider og det var utskifting av personalet. En meget krevende tid for alle. Dette var vi midt oppe i og vi lærte masse om samarbeid i denne perioden.

Narva.

Den nye avdelingen ved Narva Sykehus

Stor takk til ledelsen ved Narva Sykehus og alle medarbeidere, som lot oss være med i prosessen. Det har vært lærerikt og hyggelig. Dette førte oss nærmere hverandre og vi kunne dele det som ikke var så hyggelig også. Takk for deres tålmodighet med oss fra Norge!

I den nye avdelingen var det bestemt at 8 senger skulle være hospice-senger for døende pasienter.

Det var allerede etablert hospice-senger i det gamle sykehuset og det hadde vært undervisning for personalet, pluss at 90 hjelpepleiere var utdannet i forrige prosjekt.

Disse jobber i forskjellige institusjoner i og utenfor Narva. Noe vi tror har stor betydning for endring og kompetanse-heving.

Prosjektgrupper var etablert både i Narva og på Diakonova i Oslo.

Antall møter avholdt i prosj.gruppa i Narva: 12

Antall møter avholdt i prosj.gruppa på Diakonova Oslo: 7.

Da vi startet første prosjekt i 2002 i Tallinn, med midler fra helsedepartementet i Norge, fikk vi beskjed om at vi fikk midler for 4 år, men vi måtte jobbe i 10 år for å oppnå endring. Det har vi virkelig erfart i Tallinn. Nå ser vi endringer og kompetanse –heving.

RAPPORT FRA PROSJEKT nr 4 v/ Anna Follestad.

Tre nye år er gått – og jeg vil gjøre et tilbakeblikk. Dette har vært tre gode år for prosjekt nr. 4. Prosjektet har hatt stor betydning for mange i denne perioden. For meg som nå har arbeidet i tjue år (medregnet dette året) i Estland, er det inspirerende å se at folk i en utdanningsituasjon er interessert i kompetanseheving.

30. september hadde vi avslutning i Tallinn ved Diakonia Haigla hvor 27 hjelpepleiere fikk sine kursbevis. Dette viser at de har fått en kompetanse i sykepleiefaget, som gjør dem bedre i stand til å ta vare på «hele mennesket». Dette kom tydelig fram i deltagerens egenevaluering av kurset. De framhevet at fagkunnskapen i kurset har gitt dem større trygghet i arbeidet med syke mennesker.

I alle deler av prosjektene som jeg har vært med på i disse 20-årene, har jeg brukt mye av mine resurser i Narva (grenseby til Russland) og måtte i den sammenheng forholde meg til bl.a. russisk kultur. I Narva ble det dagen før avslutningen 4. oktober i 2016 foretatt en egenevaluering av 31-deltagere. I denne framhevet deltagerne bl.a. at en holistisk tankegang vil prege deres sykepleie av pasienter framover. De markerte også at det er viktig å bli kjent med pasienten for å kunne gi best mulig sykepleie. I egen evalueringen ble det også pekt på at kommunikasjon og etikk er svært viktig for å utøve god sykepleie.

Min siste bok- Normal aldring og demens- ble lansert i Estland i februar 2016. Boken ble også presentert på en nasjonal/internasjonalt konferanse i Tallinn om demens i mars 2016.

Prosjektet er nå avsluttet og jeg vil i den sammenheng takke for muligheten jeg har fått til å overføre kunnskaper i helsefag til deltagere i en utdannings- og kurssammenheng. AF.

Irene Normann og Ann-Elin Winsnes Slettahjell.

Anna

Follestad kom med sin nye bok 2. febr. I Tallinn. Det er lærebok nr 7 i serien vår.

Den ble sluppet i Narva 13.4.16.

Det var bokslipp på TDH 2.2.16 hvor det var besøk fra Den Norske Ambassade i Tallinn.

Estlands første konferanse om Demens var avholdt i Tallinn 10. og 11. mars 2016. Der deltok Anna med foredrag og det var salg av lærebøker. Det er skrevet 7 lærebøker i alt. Forfattere og medforfattere er: Bjørg

Temaer når prosjektet startet:

- Hospice-filosofi
- Hvordan møte den døende på en god måte?
- Åpenhet om døden, noe som ikke var vanlig i russisk og estisk kultur.
- Hvordan møte pårørende?
- Smertebehandling
- Sorg og sorgreaksjoner
- God sykepleie

Dette er det jobbet mye med i perioden. Det har tatt tid å få til åpenhet rundt så vanskelige temaer. Det er undervist hjelpepleiere, sykepleiere og leger. Det har vært tema på hospice-konferanser, fagdager og det er skrevet en del i lokalavisene om temaene.

Samarbeid med Hospice Lovisenberg.

Det har vært et mange-årig samarbeid med Hospice Lovisenberg. Hospitering på Hospice Lovisenberg har også vært gjennomført i denne perioden. Det er svært populært og vi tror det er av stor betydning for kompetanse-hevingen i Narva og i Tallinn.

16 sykepleiere, 6 hjelpepleiere og 2 leger har vært i Oslo fra Narva og Tallinn.

Det er laget egne mål for hospiteringsukene og det har vært ønske om at de samme personene skal komme tilbake flere ganger, noe vi nå ser gode resultater av.

undervist flere ganger også i dette

[Dr. Are Normann har smertelindring på Narva](#)

Stor takk til Hospice Lovisenberg for gode og innholdsrike hospiteringsuker.

Denne hospiteringen på LDS vil fortsette også i 2017.

Avdelingsleder Joran Slaaen underviser på Tallinna diakooniahaigla.

Dette samarbeidet kan ikke prises høyt nok. Det har bare vært fantastisk i alle disse årene prosjektene har vart.

Takk for veiledning, diskusjoner, gode råd og godt samarbeid. Ser frem til videre samarbeid i 2017.

Dr. Are Normann og sykepleiere fra Lovisenberg har vært i Narva og prosjektet.

[gruppeveiledning i Sykehus.](#)

Dr. Are Normann har gått inn i veiledning i smertelindring både i små grupper og på konferanser.

Smerteskjema fra Norge er oversatt og kommet så vidt i bruk. De måler smerte etter ESAS-R.

Det er viktig at personalet rundt pasienten kan observere smerte, adferd, følelser, språk, angst og å prøve ut medikasjon.

Hjelpepleier-utdanning i Narva

I 2014 ble det startet ny klasse med hjelpepleierelever i Narva: 30 elever har nå fullført 190 timers kurs og fått sine diplomer i oktober. Da er det utdannet til sammen 120 hjelpepleiere i Narva.

En god del av de utdannede hjelpepleierne jobber i hjemmetjenesten i Narva kommune, på Sykehuset og andre institusjoner i og utenfor Narva by.

Direktør på Narva Sykehus, Olev Silland sier at det merkes på sykehuset at det er holdnings –endring og at de jobber etter andre verdier enn tidligere. Dette gleder oss !

Hjelpepleierklassen som fikk sine kursbevis 4.okt 2016 i Narva. Alle fikk bibel fra Norge.(gave fra begge søsterringene i Østfold.)

Kjære Tatiana Sorohina, tolken vår i Narva.

Gratulerer med master grad i pedagogikk sist vår. Flott levert!

Prosjektet har ikke vært så bra uten din innsats. Takk for alt du gjør for oss, tar vare på oss når vi er i Narva, legger til rette for undervisning, er guide, sørger for servering når det skal være, ordner med program, har kontakten med ledere på sykehuseti Narva og mye mer.

Takk for at du er Tanja for oss!

Her er tidl. Forstanderinne på Menighetssøster-Hjemmet Åse Snøtun og vår kjære tolk Tatiana Sorohina.

Tusen takk til alle lærere , som har deltatt i undervisningen både i Narva og Tallinn!

Rapport fra lederne på Narva sykehus om prosjektet.

Samarbeidet med norske partnere og kollegaer i dette prosjektet har vært mer positivt og produktivt enn forventet. Mye av det som vi har lært fra våre norske kollegaer er blitt en uatskillelig del av vårt daglige arbeid. Det er blitt vanlig å referere under diskusjon til det som vi har hørt på norske kurs.

Sjefslege Pille Letjuka .

Selvanalyse

Vi har lært å analysere våre personlige og arbeidsrelaterte egenskaper, resultater og arbeidsmåter. Uten det er det vanskelig å forvente forbedring hverken i arbeidsprosessen eller resultater. Det som er veldig viktig : vi har begynt å dele analyseresultater med kollegaer, diskutere og lytte, og ta hensyn til deres meninger.

Kollegial tilnærming.

En helt ny metode - kollegaveiledning. De første stegene på denne veien var forsiktige. det oppsto interesse og forståelse for at slike veiledning har hver av oss veldig behov for. I løpet av disse

veiledningene har vi lært oss en viktig egenskap - å ikke røpe egen mening med det samme, men la kollegaen komme frem til et svar selv gjennom å stille spørsmål.

Arbeid med pasienter og pårørende.

Felles diskusjon er veldig viktig i arbeid med pasienter. I sykepleieavdelingen er pasientdrøftinger forankret i teamet, der deltar ikke bare lege og sykepleiere, som var vanlig før, men alle ansatte som jobber med pasienter.

Pårørende til pasienten er i ferd med å bli medlemmer i dette teamet. Det er en svært vesentlig og positiv forandring.

Vi vil understreke arbeidet til sykepleieren og hjelpepleieren som finansieres av prosjektet. Vi ser ikke deres daglige arbeid, men deres foredrag om deres arbeid og eksempler fra praksis, lot ingen bli uberørt .Gjennom deres godhjertethet og empati var følelsesmessig noen av det mest minneverdige på siste konferanse

Historien om forholdet mellom datter og hennes døende mor, som Tatjana J fortalte, ga tårer i øynene hos de tilstedeværende. Det blir etterhvert klarere hvor viktig dette arbeid er og hvor følelsesmessig vanskelig det er for personalet.

Hospicekonferanser

Konferanser startet i prosjektet og er blitt en tradisjon. Fullsatte saler er det beste beviset på behovet for slike felles konferanser. Hvert år ser jeg stadig flere leger i salen.

Personalet kan en del om smertelindring, leger gjør forordninger i behandlingen, derfor er det viktig at de får kunnskaper fra deres legekolleger på konferansene.

Smertelindring

Man ser tydelig at praksis i smertelindring og forhold til bruk av narkotiske midler hos oss har endret seg i det siste. Det bekrefter statistiske data på medisiner som våre leger forskriver. Dr. Are Normann har betydd mye for kompetansehevingen og også diskusjoner i felleskap med legene.

Dir. Olev Silland.

Erfaringsutveksling

Helt uvurdelig er hospiteringene på Hospice Lovisenberg. Uten å overdrive kan man si, at det er ”nye mennesker” som kommer tilbake. Mennesker med nye tanker og planer. En del ting som er sett på LDS er implementert hos oss

Den nytten, som vi har gjennom prosjektet, om det er ledelse, hjelpepleiere, sykepleiere eller leger er umulig å overvurdere. 120 hjelpepleiere har gått på sykepleiekurs i prosjektene og disse hjelpepleierne er pålitelige medlemmer i behandlingsteamet. Både sykepleiere og leger føler seg tryggere med hjelpepleiere som kan observere og rapportere sine observasjoner videre. Nå, etter at flere faggrupper har deltatt i prosjektet på Sykehuset i Narva - hjelpepleiere, sykepleiere, leger, ledelse - begynner vi å merke prosjekresultater i vårt daglige arbeid.

Til slutt er det våre pasienter som drar nytte av dette, og det er vårt hovedmål!

Olev Silland, Direktør

Pille Letjuka, Sjefslege

Foredrag under hospice-konferanse i Narva 5.okt 2016. v/ Sykepleier Larissa og hjelpepleier Tatiana

Da Sykehuset i Narva startet samarbeidet med Diakonova og LDS, var det klart for oss hva vi skulle gjøre: hospiteringer, kurs og opplæring, erfaringsutveksling.

Da vi skulle jobbe med hospice i avdelingen, som hospice- sykepleier, hospice- hjelpepleier og veileder, hadde vi ingen stillingsbeskrivelser. Vårt utgangspunkt var vårt ønske om å hjelpe alvorlig syke og døende pasienter og deres familier, og hospicefilosofi. Det ga oss retning, men vi visste ikke hvordan vi skulle bruke det i praksis.

Det var vår oppgave. Men kunne vi kalle oss hospice? Var vi i stand til å støtte pasienter og deres familier, kollegaer slik som for eksempel, på hospice LDS med deres tverrfaglige team?

Nå har det gått tre år og når vi ser tilbake på den tiden, kan vi fortelle hvordan vi implimentertehospicefilosofi og vårt ønske om å

hjelpe pasienter og pårørende pleieavdelingen på Sykehuset i Narva.

Dr. Aleksandr P og sykepleier Larissa V på Hospice. Larissa er” vår sykepleier”

Vårt team består av en sykepleier, en hjelpepleier, lege og en veileder, og vi fokuserer på 8 pasienter og deres familier. Vi kan også bruke en psykolog, frisør og musikere.

Hjelp til pasienten og hans familie kan man tenke og snakke om, men det blir gjeldende kun når pasient og pårørende opplever at de blir tatt vare på.

En voksen datter ville bli til livets slutt hos sin døende far. Hun visste om diagnosen og var forberedt på at han skulle dø ganske snart. Hun så situasjonen, men var forvirret og visste ikke hva hun skal gjøre på rommet. Larissa snakket med datteren, fortalte om behandlingen og muligheter for pårørende i avdelingen. Datteren takket og gikk inn på rommet. Det hjalp henne at hun fikk god informasjon. Da vi snakket med hverandre om det etterpå, så vi at vår medfølelse er nok, men det må bli til handling. Hun fikk en god stol en kopp te. Vi så hvor lite som skulle til, slik at de følte seg tatt vare på.

Det er et begrep som heter „den vanskelige samtalen“. Det er ofte informasjons-samtalen om en uhelbredelig sykdom til pasienten og familien. Ut fra teori vet vi at det er riktig og ikke skjule sannheten fra pasienten og vi ønsket å ta hensyn til pårørendes ståsted. Vi fikk en lærepenge fra en pasient og hennes familie. I første samtale med hennes voksne barn fant vi ut at hun ikke kjente til sin diagnose. Hun trodde hun var innlagt for å bli frisk nok til å dra til Tallinn til onkologen, noe hun også gjorde. Der ble diagnosen bekreftet, men barna ba lege om og ikke fortelle sannheten til deres mor. Da pasienten kom tilbake til oss, ble hun fort dårligere. Hennes familie så det, men sto på sitt. Vi skulle respektere deres ønske. Vår sykepleier beskriver den siste tiden hun var til hos pasienten slik: „En dag ble hun veldig svak og fikk sterke smerter. Jeg ga henne smertestillende og ble hos henne. Hun spurte ingenting, bare gjentok flere ganger:

Bli her, ikke gå. Hennes øyne var fulle av angst og forvirring. Hun kunne ikke forstå hva som skjedde med henne. Hun døde en halv time etterpå. Hennes blikk forfulgte sykepleier lang tid etter hennes død." Dette bekrefter en av hospiceprinsippene om ærlig og åpen kommunikasjon.

Vi har flere vanskelige samtaler, ting som oppleves vanskelige i familien. Det fungerer som megling mellom familiemedlemmer.

Når vanskelige ting er sagt, så er kapsellen med gode følelser brutt og kontakten i familien blir varmere og familiebånd mellom nære mennesker blir sterkere.

Mange pårørende finner ro i sjelen når de kommer til oss etter dødsfallet. Vi fikk et besøk av en dame som var innlagt hos oss for symptomlindring. Hun hadde et nært, men ikke enkelt forhold til sin datter. Under innleggelsen snakket vi både med pasienten og datteren. Da hun og datteren kom på besøk, ville begge takke oss for at vi hjalp dem å finne tilbake hverandre, ikke bare for lindring av fysiske plager.

Omsorg for hospicepersonalet.

Larissa og Tatiana trives i jobben og at de har ingen planer om å slutte. Det gir meg tro på at vi lykkes med å omsette dette punktet i praksis. Omsorg innebærer å jobbe med seg selv, bearbeide egne opplevelser fra jobb og privatliv. Mye støtte kommer fra teamet, vi tre er alltid der for hverandre. Vi har felles mål med det vi gjør. Vi er innstilt på å dele og lindre. Alt som vi lærer setter vi spørsmål til: hva kan vi ta med oss inn i vårt arbeid? Vi drar på kurs sammen og diskuterer dem ofte i etterkant med tanke på vårt arbeid og våre rammer.

Kan man si at det er en hospice i Narva? Vi er ingen hospiceavdeling. Hospice hos oss er integrert i sykepleieavdelingen. Og det har mange fordeler. Det er fortsatt sterke myter om at man kommer til hospice for å dø. Våre pasienter blir innlagt uten at ordet hospice rekkes å skremme dem. Neste fordel er at vårt tverrfaglige teamet jobber alle på sykehuset. Vårt opplegg er ingen begrensning men heller en mulighet.

Vi disponerer tre pasientrom men ingen enmannsrom. V har forståelse både hos ledelse og personalet for at vi jobber med hele familien, vi har familierom hvor de kan være mer private.

En utfordring er at pasienter blir innlagt med kort forventet levetid. Ofte er den så kort at hverken de eller pårørende rekkes å bearbeide situasjonen de er i. Det vil si vi opplever pasienter og pårørende i sjokk, med utagerende adferd eller er vanskelig å få kontakt med.

Da vi startet å jobbe med alvorlig syke og døende pasienter håpet vi at barn som pårørende skulle være voksne barn til godt voksne pasienter. Men slik ble det selvfølgelig ikke. Det er ikke lett å merke sorg-reaksjoner hos barn. Og vi er takknemlige for at hospice LDS gjorde oss oppmerksom på barn som pårørende. Det håper vi på å dele med helsepersonell i Narva. Vi har opplevd flere barn som pårørende, og det støtter kunnskaper vi har fått.

Jeg våger å påstå at for oss tre er arbeidet på hospice en givende og spennende utfordring. Hovedsakelig dreier det seg om samhandling, noe som forutsetter også selvutvikling og arbeid med seg selv.

Hilsen Larissa, Tatiana og Tanja (tolk)

Rapport fra Larisa Volkova (hospice sykepleier) Lønnet av Diakonova.

Jeg vil gjerne dele med dere mine følelser, opplevelser og min erfaring, som jeg har fått i løpet av mitt arbeid i det norske prosjektet med døende pasienter og deres familier på sykehuset i Narva.

Vi jobber på sykepleieavdelingen – hjelpepleier Tatjana Jegorova og jeg, sykepleier Larissa Volkova. Før det var jeg postsykepleier i sykepleieavdelingen (som før het pleieavdelingen). Takk være prosjektet med bl a kurs, opplæring og hospitering har min holdning til pasienter endret seg. Nå er det ikke bare en pasient for meg, men en hel familie med sine fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov. Før prosjektet, gjennomførte jeg alle tiltak raskt, ofte uten å forklare pasienten hvorfor og hva jeg gjorde. I prosjektet prøver jeg å gjøre alt - daglig stell, munnstell med salvie, pleie av den døende pasient - uten hast. Jeg forteller hva jeg gjør, forklarer hva jeg skal gjøre og hører med pasienten hva han synes om det. Pasienten selv vet, hva som er bra og behagelig for ham, for hvert menneske er unikt. Jeg snakker også til/med pasienten som er i koma.

Pasienter og pårørende ser at jeg har tid for dem, derfor har de tillit til meg. Jeg har lært å lytte til mennesker, å vurdere hvilke problemer som skal løses først. Holdninger blant kollegaer endrer seg også etter hvert, men noen ganger er det lite forståelse, f eks for:

1. å banke på døren til pasientrommet
2. å flytte/ikke flytte pasienter til et annet rom
3. tilstedeværelse av pårørende på pasientrommet
4. å prate på pasientrommet om temaer som ikke har med pasienten å gjøre

Kanskje noen gamle rutiner henger igjen eller det er mangel på kunnskaper. Noen ganger mangles det forståelse blant kollegaer for hvor viktig det er å løse tilsynelatende enkle problemer for døende pasienter.

Eksempel. En av våre døende pasienter var svært opptatt av sitt utseende og hun var bekymret for at tannprotesen skulle bli ødelagt. Hun nektet å spise. Kollegaer hørte ikke på henne og de var forbauset over at jeg tok kontakt med tannlege og hennes *sønn for å løse dette problemet. Når vi fant en løsning, ble pasienten roligere og fikk matlyst.*

Hvorfor ble jeg med i prosjektet?

Jeg hadde lyst til å gjøre mer for våre pasienter, enn bare gjennomføring av sykepleietiltak – utdeling av medisiner, injeksjoner og sårstell. Jeg ville gi min oppmerksomhet også til pårørende.

Hva går jobben min ut på?

- Å gi psykisk støtte til dem som ikke har håp om bli frisk, og å støtte deres familier i denne vanskelige tiden. Vi bygger vårt arbeid på ærlige relasjoner mellom oss, pasienten og deres nærmeste. Ved videre innleggelse ønsker pårørende at pasienten få plass på vår avdeling.

Palliativ behandling er et nytt område for oss. For å heve kompetansen, hjelper kurs, hospiteringer i hospice på Diakoonia Haigla i Tallinn og Lovisenberg i Oslo.

Vi har ønske om sorggrupper og om arbeid blant barn til døende pasienter.

Vi har et stille avskjedsrom.

Eksempel. Da jeg første gang ble sittende i det stille rommet med en datter til en avdød mor, følte jeg meg utrygt. I løpet av to timer fortalte datteren om sin mor. Hun var veldig oppstemt i starten av samtalen, men jo lengre hun pratet, desto roligere ble hun. Hun takket meg ved avskjeden for at jeg var ved hennes side de første minuttene av hennes nye liv, livet uten mor, og lyttet til henne. I denne situasjonen var det lettere å være fortrolig med et fremmed menneske. Etter denne hendelsen skjønnte jeg at vårt arbeid varer også etter pasientens død.

Etter at pasienten er død, kommer etterlatte til oss for å få støtte, derfor ser jeg behov for å fortsette prosjektet. Hospicesykepleierstillingen får støtte fra Diakonova ut januar 2017. Det er vanskelig å forestille seg, at folk i Narva og personalet i vårt sykehus kan miste denne hjelpen.

Nyutdannet hjelpepleier i Narva.

Tilbakeblikk fra Tatjana Jegorova, hjelpepleier som er lønnet i 3 år fra Diakonova. Hun fikk sitt kursbevis 4. okt i år.

Oftere enn annet personal har jeg mulighet til å være til stede hos pasienten og familien. I møte med dem, ser jeg at et varmt ord og oppmerksomhet er den rette medisinen og ikke alltid piller.

Min arbeidsdag begynner med planleggingen for dagen. Jeg gjør det sammen med Larissa, Vi tar hensyn til behov og ønsker til hver pasient. Først banker jeg på døren, går inn på rommet, hilser på pasienten og spør hvordan de har det, hvordan de har sovet, om de har noen plager og hva de har lyst å gjøre i dag. Noe kan jeg gjøre selv, noe gjør sykepleier og noe gjør vi sammen. Stell (ansiktsvask, munnstell med salvie, ørestell, skift av sengetøy og klær o.a.) og dusjing gjør vi med Larissa i

par. Sengeleie kan også være smertelindrende. Jeg spør pasienten hvordan det er best for ham å sitte eller å ligge. Det er viktig å kommentere for pasienten det jeg gjør. Om det gjelder stell, dusj, endring av sengeleie eller mat. Jeg snakker mye både med pasienter og familier i løpet av dagen. Jeg forstår mer og mer hvor mye de trenger det, og at samtalen er nyttig for alle parter. Når tilstanden til pasienten endrer seg, rapporterer jeg mine observasjoner til sykepleier. Jeg er mye til stedet hos pasienten og prøver å ta vare på fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov. Når pasienten dør og pårørende er til stede, blir jeg sammen med dem på det stille rommet og kan være der en stund.

Det har ikke alltid vært sånt. Før bestemte jeg alt for pasienten uten å spørre vedkommende om hans ønsker. Jeg stelte dem uten å si hva jeg gjorde før jeg begynte å jobbe i hospice- prosjektet. Takk for kurset, hospiteringen og veiledningen, vet jeg mye mer - hva jeg skal gjøre eller ikke gjøre for å ikke påføre skade, hvordan hjelpe pasienten, slik at resten av livet kan leves og avskjeden bli god

Jeg merker at pårørende har tillit til oss. Flere søker hjelp hos oss. Etter at deres kjære er død, kommer de tilbake på hospice for å snakke, og å være på stedet der deres kjære var til livets slutt.

For å kunne jobbe som hjelpepleier trenger man opplæring/utdanning og erfaring. Kompetanse er avgjørende for pasienten og hans pårørende. I vår avdeling kommer barn og barnebarn, som er i sorg. Jeg kjenner at vi mangler kompetanse for å kunne møte dem på en god måte.

Ikke bare for pasienter og pårørende, men også som kollega har jeg opplevd hvor viktig det er at kollegaer har gått på sykepleiekurs og har hospice- kompetanse!

Det var en vanskelig periode i mitt liv, da tre mennesker i min nære familie etterlang tids sykdom. Jeg sto på og ville være sterk. Min kollega merket min tilstand og etter en prat med henne forsto jeg at nå måtte jeg ta vare på meg selv for å ikke brenne ut. Jeg ble sykemeldt i tre uker. Det var bra at vi hadde lært å ta vare på oss selv og at det er en del av jobben!

Vårt arbeid på hospice blir langt merke til. Mange skriver takk i gjesteboka. De bekrefter kvalitet på kurs, opplæring og hospitering.

Hospicetilbudet, som vi gir, trenger man i Narva nå og i fremtiden. Man kan stoppe eller legge ned industriproduksjon, men man stopper hverken alderdom eller sykdom!

Hjemmesykepleie i Narva

Høsten 2014 ble det startet hjemmesykepleie med 6 ansatte, som går ut fra sykehuset. Tidligere var det 2 sykepleiere som gikk ut til pasientene og skiftet på sår og målte BT etc. Hjemmesykepleien har fått en god leder og de er svært interesserte i undervisning. Sykepleierne deltar på timene til hjelpeleierelevne når de har anledning.

Sykepleie som fag har ikke vært tema for Øst-Europeiske sykepleiere, derfor deltar de gjerne i undervisningen.

Konferanser i Narva.

Det har vært avholdt hospice-konferanser hver høst de siste 6 år. Disse konferansene samler 110-120 leger, sykepleiere og andre til en hel dag med faglige temaer. Disse konferansene er blitt populære og det kommer deltakere fra hele Ida-Viirumaa fylke.

Foredragsholdere har vært egne krefter på sykehuset og besøk fra Norge gjennom Are Normann, Joran Slaaen, Tor Johan Grevbo, Anna Follestad og Audun Berg Slettahjell

Alle får kursbevis.

Diakonova lønner 1 sykepleier og 1 hjelpepleier i 3 år .

Dette er 3.året disse to blir lønnet av fadderordning bl.a.på Diakonova.

Sykepleier Larissa har vært på Lovisenberg flere ganger og hun gjør en fantastisk god jobb på hospice og eller i huset. Hun blir brukt når de trenger noen å snakke med.

Hjelpepleier Tatiana er en solstråle, som gjør en god jobb for pasienter og familier.

Vår avtale med avlønning går ut 31.1.17 for disse to damene. Tatiana ønsker å bli pensjonist da, men Larissa ønsker å fortsette. Dette er en utfordring til oss

Hospitering.

Det har vært mange uker hospitering fra Narva til Tallinn diakooniahaigla. Tolken vår Piret har vært veileder og hospitantene har bodd i huset i Tæhe 32. Dette har vært svært lærerikt og inspirerende for ansatte i Narva.

Hospiteringsuker i Tallinn i perioden 26 uker i prosjektet.

Tusen takk til alle på Hospice på Tallinna diakooniahaigla for all kunnskap dere har vært med å formidle til kollegaer fra Narva. Takk også til tolken vår Piret, som har hatt ansvar for all hospitering i Tallinn.

Innhold gir kvalitet til jobben

**„En klok mann har sagt at vi går ikke for å komme fram et sted,
men for å leve mens vi går.“**

Når Diakonova fra Norge startet enda et kursprogram innenfor sykepleie i Estland på høsten 2014, samlet det en stor gruppe folk fra forskjellige sosial-og helseinstitusjoner på Tallinn Diakonale Sykehus. Målet til alle var forskjellig. Det kunne være arbeidsgiveren som forlangte det, behov for et kursbevis eller ønske om å utvikle seg. Det viktigste ble læringsprosessen. En vei, hvor vi gjennom ny kunnskap og nye holdninger fant ny mening og verdi i sykepleiejobben, som i estisk samfunn blir sett på som en utaknemlig, tung og lite statusrelatert jobb.

Elevene ble alltid inspirert av lærerens profesjonalitet og evne til å binde teori med praksis. Dette var en av de sterkeste sidene ved dette kursprogrammet. Vi møtte veldig spennende og inspirerende lektorer, som alle hadde en lang arbeidserfaring og fagkunnskap innenfor sykepleie og medisin. Vi fikk høre veldig mange ekte fortellinger fra praksis både fra Estland og Norge. Temaene i programmet var veldig viktig for sykepleiefaget for flere ansatte sykepleiere på Tallinn Diakonale Sykehus, som viste interesse for innholdet i dette kurset.

Vektleggingen i dette kurset passet veldig bra inn i vår situasjon i Estland. Vi kan ikke sammenligne våre ytre muligheter og rammer i arbeidsmiljøet med Norge, men det er ikke formen, men innholdet som bestemmer kvaliteten på arbeidet. Det er ikke bare et hode med kunnskap, men også et empatisk hjerte som skal styre en god helsearbeider; ikke bare den syke siden, men hele mennesket trenger vår hjelp og oppmerksomhet.

Så jeg vil takke alle nordmenn, som gjorde dette kurset mulig – lektorer, Høgskolen Diakonova, Lovisenberg Diakonale Sykehus, Hospice Lovisenberg, alle som støttet dette. En spesiell takk fra hele hjertet går til Ann-Elin W. Sletthjell, Anna Follestad og

tolken Piret Purdelo-Tomingas, som har bidratt så mye og brukt uttallige timer, midler og energi for å gi videre kunnskap, ferdigheter og gode holdninger til det estiske folket. Gud velsigne dere!

På vegne av deltakere i 2014-2016 sykepleiekurs

Sirli Lahi.

Her er hjelpepleierklassen i Tallinn, som fikk sine kursbevis og bibel 30.09.16.

Rollemodeller

Vi har to sykepleiere som rollemodeller i Narva når det reiser hospitanter til Oslo. De har vært med i prosjektene og kjenner Narva godt. *De er pensjonister og bor i Kristiansand. De fikk Kongens fortjenestemedalje i april 2015.*

Ordfører i Kristiansand S delte ut Kongens fortjeneste-medalje i Sølv til Sykepleierne Signe Kleveland Andersen og Klara Kleveland på Diakonova.

De er ønsket tilbake neste gang det blir hospitering. De ser tydelig endringer i avdelingen. Sist de var i Narva i aug 2016 ble de tatt med i rapport fra første dag. Det ble også bestemt at 1 hjelpeleier/sykepleier skulle gå sammen med en av de to for å lære. Dette er nye toner som gleder. Disse to rollemodellene har også vært ferie-vikarer i Tallinn 2 -3 uker hver sommer, noe som det er stort behov for.

Rapport fra Klara Kleveland.

Det har vært inspirerende og givende å være med også i dette prosjektet. Å komme til Tallinn diakooniahaigla(TDH) har alltid vært positivt. Vi føler oss velkommen. Det har virkelig blitt bra på TDH. Hjelpepleierne er faglig flinke og de gjør sitt aller beste for at dagene for pasienter og pårørende skal bli bra.

Hjelpepleierne har gode holdninger og de samarbeider godt.

Pasientene har fått skap på rommene med plass til eget tøy, som er navnet. Nå legges tøyet på riktig plass når det er vasket. Pasienten føler velvære i tøy som er deres eget og som passer akkurat den pasienten. Atmosfæren i avdelingen er god, tross underbemanning på grunn av ubesatte stillinger.

I Narva har jeg vært engasjert i hjemmesykepleien.

Ledelsen der hadde god oversikt over pasientene og deres behov. Det var viktig at pasientene ble møtt på sine premisser og etter egne behov.

Pasientene var forberedt på at jeg, som norsk sykepleier, skulle komme og jeg ble godt motatt.

Støtten som gis fra Førde søster-ring betyr liv eller død for den pasienten, som har fått hjelp i mange mnd nå. Han har ikke ressurser. Er sengeliggende med MS og er ung. Her har jeg fått god kontakt. (Pasienten spør etter Klara hver gang noen av oss fra Norge er i Narva.)

Alle hjemmehjelperne var hyggelige og hjelpsomme. De var flinke til å finne ordninger for brukerne som fungerte godt.

Jeg er imponert over iveren de viste og de gode holdningene de hadde til brukerne og pårørende. Jeg reiser gjerne tilbake til Tallinn og Narva.

Rapport fra Signe Kleveland Andersen.

Nå er det en god opplevelse å komme til TDH. Våre kolleger har en lang og krevende arbeidsdag, men de er hyggelige og ønsker oss velkomne.

Personalet her gjør sitt beste for at pasientene skal ha det så godt som det er mulig i deres situasjon.

I sommer var vi ferievikarer her i 3 uker og vi observerte at de ansatte er slitne, men de gjør alt de kan både faglig og medmenneskelig for at dagene for pasientene skal bli gode, tross små ressurser.

Veldig hyggelig at TDH er godkjent som kurs-senter i Estland. Prosjektene har betydd kompetanse-heving og kunnskaps-overføring.

På sykehuset i Narva spør de etter med undervisning. Personalet er hyggelige. De har mye å gjøre og har fått greie rutiner for mye, men har enda en del som burde endres. I Narva observerte jeg at sykepleierne snakker mer med pasienter og pårørende. Dette betydd mye for mange pasienter og pårørende. De ble sett.

.Samarbeidet er blitt bedre og det gir ro i avdelingen.

Målet for sykepleien er å dekke pasientens behov både fysisk, psykisk, sosialt og åndelig og det gjør de på en god måte.

Alle er så vennlige mot alle.

Lederkurs i Narva og Tallinn

Vår gode psykolog Ingeborg Baustad har ikke sluppet taket i Tallinn eller Narva.

Det har vært 12 kursdager i Tallinn og 8 kursdager i Narva denne perioden. Disse dagene har stor betydning for lederne og ikke minst for de øverste lederne. De får god veiledning og det er skapt et åpent miljø i ei ledergruppe, som nå samles hver uke!! Flott. Det har tatt tid, men nå fungerer det godt.

Dette setter lederne stor pris på! Se rapport fra lederne i Narva!

Antall lederdager i Narva: 8 v/ Ingeborg Baustad, Didrik Westly og Elari Tamm.

Antall lederdager i Tallinn: 14 v/ Ingeborg Baustad og Elari Tamm.

Tema for lederdager: Kollegaveiledning,

Stressmestring: infofyt og delegering.

Å lede gjennom andre.

Nye lederdager planlegges i 2017 både i Narva og Tallinn.

Vi er stor takk skyldig Ingeborg Baustad og Didrik Westly, som stiller opp for disse to leder-gruppene . Dette har vært uvurderlig hjelp i prosjektene. Vi hadde aldri kommet så langt i måloppnåelse ,uten deres gode hjelp og kompetanse i god ledelse.

Hjertelig takk!

Norsk lederutvikling

Hanna-Stiina Heinmets

Leder av demensavdelingen på Tallinn Diakonale Sykehus, ergoterapeut

Dette er min personlig refleksjon og jeg beskriver bare min egen erfaring.

For tre år siden startet vi et gruppearbeid med ledergruppa fra Tallinn Diakonale Sykehus og psykolog Ingeborg Baustad fra Norge. Målet var å analysere nåsituasjonen, kartlegge problemer og finne løsninger. Gruppemedlemmene skulle lære forskjellige problemløsningsmetoder, hvordan bli god og fungere som et profesjonelt flerfaglig team.

Jeg er ergoterapeut og fra 2011 også avdelingsleder i avdelingen for personer med demens. Jeg hadde lite erfaring innenfor medisin fra før, men jeg hadde ledet min egen massasjesalong. Jeg fullførte min utdanning på Tallinn Helsehøgskole i 2010 og startet å jobbe her som ergoterapeut. I løpet av et år ble jeg avdelingsleder, som var en stor utfordring for meg.

De neste årene antsrengte jeg meg mye, lærte mye og utviklet meg. I ettertid forstår jeg at det ble en stor påkjenning for meg. Følelsemessig hadde jeg brukt opp alt jeg hadde i meg og jeg følte behov for å ta fri og få nye krefter. Jeg hadde lært ledelse, selvanalyse og problemløsning i min praktiske hverdag. Når Ingeborg kom i desember 2013, hadde jeg allerede tatt meg fri, først på grunn av morspermisjon, men jeg var veldig usikker mht å komme tilbake til denne jobbe. Jeg hadde møtt veggen og kom til lederutviklingen med konkrete problemer som trengte en løsning.

De to lederutviklingsdagene i desember 2013 var en stor hjelp både til meg personlig og til hele gruppa. Vi kartla vår nåsituasjon, vi fikk retningslinjer for videre arbeid, alle fikk personlig tilbakemelding og valgte et forberedingsområde for personlig utvikling. Det var akkurat det jeg trengte, helt konkret tilbakemelding til meg selv. Jeg hadde aldri før vært i en lignende situasjon, lederrollen og lederansvar var nytt for meg. Jeg ble kjent med meg selv på en helt ny måte. Jeg strevde med å håndtere mine følelser slik at jeg selv, mine kollegaer og min familie kunne takle meg og komme videre i denne situasjonen.

Til slutt vil jeg si at veiledningen og lederutviklingen med Ingebor Baustad har vært den eneste løsningen for meg og er grunnen til at jeg fortsatt jobber her og er glad for å jobbe her. Jeg er veldig glad i jobben min, men det har vært tunge øyeblikk hvor jeg har følt at jeg ikke orket mer, da har jeg fått hjelp fra Ingeborg og jobbet videre sammen med mitt team.

Ny diakoni-organisasjon.

Estlands første diakoni-organisasjon er startet. Etter deltagelse i DRAE-konferansen(Afrika-Europa-konferansen) på Kongshaug i 2015, ble Tallinn Diakonisykehus med en liten gruppe, ca 10 medlemmer opptatt i DRAE.

Nå samles disse diakoni-arbeiderne, diakoner og 1 prest jevnlig til støtte og oppbyggelse for hverandre. Vi har fått være sammen med dem og opplevd et godt kristent fellesskap, hvor dagene ikke alltid er lette.

Tallinna diakooniahaigla.

Vi gratulerer Tallinn Diakonal Sykehus med godkjenning som kurscenter. De fikk godkjenning i aug. 2015 og nå holder de interne og eksterne kurs i temaene: Hospicefilosofi og Demens. Dette er flott for sykehuset og vi gleder oss med dem. Planene er at de tar over utdanningen av hjelpepleiere fra 2017. Vår god tolk Piret Purdelo- Tomingas er villig til å lede den utdanningen i samarbeid med tolken vår i Narva Tatiana Sorohina. Tatiana tok din mastergrad i pedagogikk i vår. Undervisningen blir lagt utenfor Tallinn, for at flere fra mindre plasser skal få mulighet til å delta.

De overtar alle bøkene som er igjen, de får fagplanene våre, timeplaner og forberedelser er allerede oversatt til estisk og russisk. Alt ligger til rette for at dette skal bli bra. To flinke damer tar over etter oss, og det gleder vi oss over! Lykke til kjære dere.

Vi har sagt oss villige til å komme på fagdager og forelese i de helt typiske sykepleietemaene.

Vår kjære tolk Piret Purdelo-Tomingas,

Hun har vært med i alle prosjektene og helt siden 1995. Da ble kontakten knyttet på Diakoniseret i Tallinn, da vi underviste fra Menighetssøsterhjemmet.

Piret er krumtappen i Tallinn. Hun er altmulig-kvinne, som vet og kan alt!

Uten Piret hadde vi ikke greit og gjort den jobben som er gjort. Hun oversetter, hun tolker, hun er guide når det trengs. Hun bestiller deilige kaker til fest og sørger for kaffen på timene. Piret sørger for dekk-skift på bilen, hun betaler regninger, hun er vår talsmann i det estiske samfunnet og hun er vår støttespiller og gode venn.

Tusen takk Piret for at du er den du er! Takk for den jobben du har gjort i alle disse årene.

Rapport fra kurscenteret på TDH.

Anu Varep

koordinatør av Kurscenteret på Tallinn Diakonale Sykehus, sosionom

og Teija Toivari leder av Kurscenteret, fagsykepleier og avdelingssykepleier på hospice på Tallinn Diakonale Sykehus x Bilde

Kurscenteret på EELK (Estisk Evangelisk Luthersk Kirke) Tallinn Diakonale Sykehus ble åpnet i august 2015. Målet er å dele vår kunnskap og kompetanse hovedsakelig innenfor temaene hospice, sykepleie og demens. Ut ifra de helse- og sosialtjenestene som vi tilbyr på vårt sykehus, tilbyr vårt kurscenter kurs for alle sosial- og helsearbeidere som jobber i helsesektoren.

Våre kurs holdes på Diakonisykehuset i Hiiu 42 i Tallinn. Etter ønske kan vi holde kurs rundt omkring på institusjonene. Vi holder kurs både på estisk og russisk. Alle våre forelesere har høy kompetanse, praktisk arbeidserfaring og utvikler seg stadig i eget fagområde. Vi har også gjesteforelesere fra bl. a Norge. Gjennom Diakonisykehusets mange prosjekter og medlemskap i flere fagforeninger har de gitt et stort bidrag til helsevesenet i det estiske samfunnet.

Temaene på våre kurs er hovedsakelig følgende: demens, hospicetilfilosofi, sykepleie, liv før døden, sorgarbeid, krisereaksjoner, teamarbeid, ergonomi, ergoterapi, forebygging og behandling av liggesår osv. Vi tilbyr både korte og langvarige kurs og spesialkurs til pårørende og alle andre interesserte.

Et mål med dette kurscenteret er å utdanne våre egne ansatte, så de kan få mer kunnskap og kompetanse til å jobbe med både demenspasienter, langtidssyke og hospicepasienter. I løpet av knapt et år har vi arrangert kurs for ansatte om både prinsippene i hospiceteorien og prinsippene i arbeid med personer med demens. Nå har våre ansatte bedre forståelse for demenssymptomer og arbeid med døende pasienter. Kursene er gratis for egne ansatte. Alle kursdeltakere får kursbevis etter fullført kurs.

Hospitering på Hospice Lovisenberg

Merle Heinmaa, sykepleier på hospice og demensavdeling på Tallinn Diakonale Sykehus

Jeg var på Hospice Lovisenberg ei uke i 2015. Jeg var veldig spent før vi dro. Først virket det veldig spennende for meg å få greie på hvordan sykepleie har utviklet seg fra en kirkelig diakonal tjeneste til moderne sykepleie og sykepleieskole i dag. En slik mangfoldig kontinuitet er veldig imponerende. I selve hospiceavdelingen så vi hvordan gamle bygninger, funksjonell møblering og moderne tekniske hjelpemidler utfyller hverandre. Jeg så med en gang hvor gjennomtenkt det var mht pasientene, deres pårørende og deres behov for personvern. Arbeidsmåten hjalp vakthavende sykepleier til å være informert om pasientenes behov til enhver tid, det hjalp dem til å yte sitt beste. Vi fikk se og oppleve hvordan legen tok i mot en ny pasient, grundigheten av anamnesen var veldig imponerende. Vi så at man HADDE tid.... Arbeidet til sykepleierne var regulert slik at de delte mye ansvar, blant annet når de delte ut narkotiske medikamenter. Jeg tror at vi også hadde hatt nytte av et slikt system.

En gang fikk vi være med fysioterapeuten og følge med hennes arbeidsmetoder.

Jeg var på Hospice Lovisenberg for ti måneder siden og jeg tenker fortsatt tilbake på den tiden, tenker på sykehuset, sykepleierne, legen... Jeg liker å ha et sted som forbilde for min arbeidskultur, som et mål å streve etter, og noe vi kan bruke her på Tallinn Diakonale Sykehus.

I løpet av den hospiteringsuken hadde vi mange spørsmål som gikk på hverdagsrutiner, etikk og organisering av arbeidet. Vi har en lang vei å gå enda.

Siden jeg var ung har jeg elsket å lese norsk litteratur og hittil hadde det å lese bøker og høre på musikk vært min eneste kommunikasjon med Norge. Gjennom denne erfaringen kom Norge og det norske folket mye nærmere for meg.

Sjelesorgkurs for prester, diakoner og andre.

Det har vært to sjelesorgkurs i perioden, men det er avholdt til sammen 8 sjelesorgkurs i Tallinn og 2 kurs i Narva. Tema denne gangen var: Ta vare på deg selv og andre. Kurset ble holdt i metodistkirka i Tallinn, som prosjektet har hatt samarbeid med i mange år. Foredragsholder denne gang var: Runo Lilleaasen, Virve Tynnemark og Audun Berg Slettahjell. Dette kurset ble utsatt i fjor p.g.a.sykdom.

[Her er foredragsholdere og medarrangør, pastoe Toomas i metodistkirka.](#)

Professor Tor Johan Grevbo har deltatt på flere sjelesorgkurs både i Narva og i Tallinn. Han har øst ut av sin store kunnskap i sjelesorg. Det har vært lærerikt og godt mottatt både i Den Lutherske Kirke og i den Ortodokse Kirke i Narva

Det var 155 deltagere i febr. 2016, som ønsker flere kurs.

Dette er spennende!

Til våre samarbeidspartnere.

Dette har vært et spennende prosjekt med mange opp- og nedturer, slik livet er. Vi syns våre medarbeidere i Narva er flinke til å ta opp nye ting, reflektere og prøve å sette det ut i livet. De trenger enda mer tid og veiledning for at Hospice-prinsippene skal feste seg og komme ut i praksis. Fagdager er viktig å fortsette med og likedan hospitering til Tallinn og Oslo.

Vi er svært takknemlige for denne muligheten vi har hatt i dette prosjektet også. Her ser vi endringer og opplever flotte kollegaer, som ønsker kompetanse-heving og veiledning.

Tusen takk for godt samarbeid både i Narva og i Tallinn. Takk for alle oppmuntrende ord og smil når ting har vært vanskelig, noe som hører livet til.

Tusen takk for all økonomisk støtte fra Sykehuset Lovisenberg,, Stiftelsen Diakonova, faddere, glade givere i søsterfellesskapet og mange flere. Uten økonomi hadde vi ikke nådd langt. Takk til alle dere som har tatt utfordringen når det har vært akutte behov for medisinsk utstyr, støtte til ferievikarer fra Norge, hjelp til enslige pasienter, som er sengeliggende og ikke er inn under noen støtteordning. Alle har dere vært med å gjøre en forskjell for mennesker både i Narva og i Tallinn.

Stor takk til Marit og Gunvor, som har vært gode hjelpere med reparering av tøy m.m. på sykehuset i Tallinn. Viktig arbeid!

Takk for biblene til de nyutdannede hjelpeleierne. De ble satt stor pris på. Mange har ikke en bibel fra før. Nå ville de begynne å lese den!

Takk for all forbønn også i denne perioden. Det merkes at dere ber for oss. Godt har det vært å

ta en telefon om forbønn når det har røynt ekstra hard på.

Takk spesielt til Den Norske Ambassaden i Tallinn, som har vært til støtte og hjelp hele perioden. Godt at Norge har slike flotte representanter i utlandet. Det gir trygghet for oss som jobber ute. Takk for at vi ble invitert til åpningen av Nordisk film-festival i Narva okt.2015, det var en veldig hyggelig kveld. Godt å bli medregnet.

Tähe 32. Tallinn

Her har vi bodd hver gang vi har vært i Tallinn. Vårt kjære Tähe 32 har vært et godt sted å være. Det blir rart å ikke komme til Tähe mer. Vi kommer til å savne huset, hagen og miljøet! Vi har hatt det som base i 15 år!

Gråbilen har holdt ut sammen med oss. Den har gjort mange turer til Narva uten å krangle.

Nå skal den få flytte til Tapa barnehage, som skal få nytte godt av gråbilen så lenge den lever.

Nå er vi takknemlige for at våre samarbeidspartnere tar over undervisningen fra 2017. Det har jo vært målet hele perioden at det skal over på estiske hender.

Nå ønsker vi lykke til med ny hjelpeleierklasse og vi står til disposisjon hvis det skulle være behov.

Vi vil være støtte-spillere for "vår sykepleier" også i 2017. Vi vil gi veiledning, delta på lederdager og koordinere arbeidet i Estland, men vil ikke reise så ofte som tidligere. Vi håper faddere, søsterfellesskapet og andre glade givere vil fortsette dette viktige arbeidet.

Dette er DIAKONI i praksis og det er det Gud har kalt oss til.

Takk for oss.

Trondheim 09.nov 2016

Ann-Elin Winsnes Slettahjell

Anna Follestad

Prosjektleder.

Sykepleie-lærer